

Що робити, коли ви дізналися про домашнє наси́льство

Путівник для небайдужих

#небайдужісусіди

Вступ

Раніше у нашому суспільстві усталеним було замовчувати тему домашнього насильства. Настільки, що ніхто навіть не уявляв масштабу цієї проблеми в країні і не знав про справжню кількість випадків насильства. Постраждали від нього воліли мовчати, а ті, хто стали свідками, відверталися чи відводили очі, бо не знали як реагувати та допомогти, або вважали, що це приватна сімейна справа.

Але домашнє насильство — це не персональні труднощі окремої особи чи сім'ї.

Це масштабне та ганебне соціальне явище, яке, насамперед, є порушенням прав людини. І не можна залишати осіб, які зіткнулися з насильством, наодинці з їхньою проблемою.

Навіть одна небайдужа та активна людина може надати реальну та істотну допомогу, якщо буде знати, що таке домашнє насильство, як його розпізнати та як йому правильно протидіяти.

Що таке домашнє насильство?

Багато людей вважають, що домашнє насильство — це лише про завдані побої.

Насправді ж домашнє насильство включає десятки форм насильницької поведінки. Але у всіх цих різновидів є спільні ознаки: відсутність поваги до іншої особи, прагнення влади та контролю над ним або нею, керування його або її рішеннями та діями.

Згідно із Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» виділяють чотири види насильства:

Фізичне насильство — умисне нанесення одним членом сім'ї іншому тілесних ушкоджень (коли кривдник штовхає, душить, б'є, залишає синці, завдає болю будь-яким способом тощо), а також — ненадання допомоги і залишення в небезпеці.

Сексуальне насильство — протиправне посягання одного члена сім'ї на

статеву недоторканість іншого, а також дії сексуального характеру по відношенню до дитини, яка є членом цієї родини. До даної форми насильства відноситься також примус до сексу без згоди партнера, адже навіть у шлюбі є повне право у будь-який час відмовитися від виконання так званих «подружніх обов'язків».

Психологічне насильство — це образи, приниження, придушення волі, емоційний тиск, шантаж, погрози, знецінення потреб і бажань партнера тощо.

Економічне насильство — умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого матеріальних цінностей, грошей, з пильним контролем їх витрат, незабезпечення базових потреб, обмеження в користуванні особистими чи спільними документами, заборона лікуватись тощо.

Важливо розуміти:

Домашнє насильство може бути спрямоване як на дружину, чоловіка чи дітей, так і на інших родичів — двоюрідних братів та сестер, бабусь та дідусів, колишнє подружжя, наречених, осіб, які спільно проживають однією сім'єю, опікунів та прийомних батьків. На всіх них поширюється законодавство у сфері протидії домашньому насильству.

Існує загальне переконання, що домашнє насильство властиве лише сім'ям, які потрапили у складні життєві обставини.

Так, справді, алкоголь, наркотики, матеріальні проблеми, асоціальна поведінка підвищують ризики виникнення насильства у родині.

Але в «благополучних» та забезпечених сім'ях теж можуть зустрічатися різні прояви цього ганебного явища. І матеріальний добробут в цьому випадку не служить захистом.

Чи маємо ми право втручатися у стосунки в родині?

Серед українців популярним є негативний стереотип, що внутрішні справи сім'ї повинні вирішуватися лише за зачиненими дверима, і долучати в них сторонніх людей не потрібно, навіть якщо ці люди — представники органів правопорядку або соціальних служб.

Але така позиція є абсолютно помилковою стосовно ситуації домашнього насильства.

По-перше, домашнє насильство — це порушення прав людини, це «щоденний злочин». Особа, яка б'є, шантажує, ображає іншого члена сім'ї є правопорушником. Повідомити про злочин — це нормальна реакція та обов'язок громадянина та громадянки.

По-друге, наслідки домашнього насильства виходять далеко за межі сім'ї і зачіпають суспільство загалом. Згадайте випуски вечірніх новин, що час від часу з'являються на телебаченні: чер-

говий конфлікт в родині закінчується трагедією: смерть одного члена сім'ї, тюрмне ув'язнення іншого, сирітство дітей. Статистика також є невмолимою — економічні збитки від насильства в масштабах всієї країни сягають, за підрахунками експертів, 5,5 млрд грн щорічно. А значить, всім нам потрібно вчасно та правильно реагувати на нього, щоб запобігти негативним наслідкам як для сім'ї, так і для держави.

По-третє, дуже часто люди, які потрапили у насильницькі стосунки, не можуть самостійно впоратися із ситуацією. Зокрема, жінок стримує складний комплекс емоцій: страх за себе та дітей, побоювання осуду з боку громади, сором, синдром вивченої безпорадності, зневіра у можливості змін, занижена самооцінка тощо.

Така людина може потрапити у безвихідь: зарадити собі їй дуже важко — їй потрібна рука допомоги.

Допомогти їй може будь-яка особа, яка запідозрила домашнє насильство і знає, як діяти далі.

Ознаки домашнього насильства

Домашнє насильство може бути складним і різноманітним, тому і прояви його теж можуть відрізнятися. Але існують певні ознаки, за якими можна припустити, що особа потерпає від насильства. **Так, вас має насторожити, якщо людина:**

- Має довгі рукави і повністю закритий одяг влітку.
- Одягає сонцезахисні окуляри навіть у приміщенні, в ліфті, у похмуру погоду, ввечері.
- Постійно на зв'язку з партнером або родичем, звітує за кожний свій крок.
- Збирає чеки та квитанції за будь-яку, навіть дрібну покупку, щоб прозвітувати вдома.
- Питає дозволу на всі свої дії в інших членів сім'ї.
- Різко змінює поведінку при появі чоловіка/дружини.
- Виглядає пригнобленою, боязливою, напруженою, каже, що не хоче дратувати когось близького своїми діями.
- Регулярно з'являється із синцями, але пояснює їх випадковими травмами.
- Ставить свої потреби нижче потреб інших членів сім'ї.
- Надмірно лякається, здригається у відповідь на дотики або питання.
- Займається самолікуванням замість того, щоб звернутися в лікарню.

Звичайно, наявність цих ознак не є стовідсотковим підтвердженням перебування у насильницьких відносинах, тому довіряйте своїй інтуїції та спостереженням, спробуйте зіставити, як людина поводитися, що вдягала раніше і як вчиняє зараз.

І якщо вам здається, що у ваших знайомих, родичів чи сусідів щось не гаразд — не соромтеся з'ясувати ситуацію з імовірно постраждалою людиною.

Що робити, якщо ви запідозрили домашнє насильство?

Є люди, які живуть за принципом «моя хата з краю» — часто обирають відвернутися, зробити вигляд, що не помічають нічого незвичайного, промовчати. Але байдужість і мовчання — це найкращий ґрунт, на якому росте бур'ян домашнього насильства. Можливо, та жінка із синцем відчайдушно хоче, щоб хтось помітив, заговорив, порадив, але боїться звернутися за допомогою.

Завжди реагувати — дуже важливо. Та не менш важливо робити це правильно.

« Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, яким стало відомо про вчинення домашнього насильства, зокрема якщо постраждалими особами стали або можуть стати діти, зобов'язані невідкладно повідомити про це до районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад, уповноважених підрозділів органів Національної поліції України або до цілодобового кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей. »

(Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Стаття 19)

Наступні рекомендації допоможуть вам побудувати довірче спілкування, а також уникнути повторної травматизації постраждалої. Отже, якщо ви підозрюєте, що людина потерпає від насильства, необхідно:

1. Підійти та обережно, бажано один на один, запитати, чи все в порядку і чи потрібна допомога.
2. Дати номери телефону національних «гарячих ліній» із запобігання домашньому насильству (1547; 116-123; 0-800-50-03-35).
3. Пояснити, чим і як саме ви можете допомогти. Наприклад, звернутися до поліції, до лікаря або знайти притулок тощо.
4. Придумати кодове слово, фразу чи сигнал на випадок негативного розвитку подій.
5. Просто вислухати та підтримати, не звинувачуючи. Це також важливо!

Наприклад, в одному будинку, де в сім'ї була серйозна проблема з домашнім насильством з боку чоловіка, дружина домовилася з сусідами про використання «кодового сигналу»: якщо вона буде стукати по трубі опалення певним чином, то сусідам треба терміново викликати поліцію. Одного дня цей сигнал спрацював і врятував жінку.

Поради щодо спілкування з постраждалими

Як розмовляти з людиною, яка потерпає від домашнього насильства? Ось декілька корисних порад:

1. Не звинувачуйте постраждалу особу та не задавайте питань на кшталт:

«Що ти зробила, щоб він/вона так з тобою поведився/лась?»

«Чому ти з цим мирися?»

«Як ти досі можеш любити його/її?»

Такі питання не допомагають, а навпаки, сприяють втраті довіри між вами та вашим співрозмовником.

2. Не намагайтеся з'ясувати «причини» насильницької поведінки з боку кривдника.
3. Не будьте критичні, якщо вона/він говорить, що все ще любить свого партнера, або якщо вона/він йде, але потім повертається до цих відносин.

Пам'ятайте: звільнення від впливу кривдника вимагає часу та допомоги.

Питання, які можна задати та твердження, які можна використати:

- Те, як він/вона ставиться до тебе — неправильно.
- Ти не несеш відповідальність за дії свого партнера.
- Як ти думаєш, що б могло тобі допомогти у цій ситуації?
- Як ти думаєш, як його/її поведінка впливає на тебе та твоє життя?
- Як ти думаєш, як його/її поведінка впливає на ваших дітей?

- Я хвилююсь про те, що він/вона може зробити з тобою або дітьми.
- Як ти вважаєш, що ти маєш зробити?
- Чого ти боїшся? Що може відбутися у разі припинення стосунків?
- Чого ти боїшся, що може відбутися, якщо ти залишишся зі своїм партнером?

Не треба концентруватися на ситуації насильства. Краще приділіть увагу допомозі людині, що потерпає від нього.

Куди і до кого можна звернутися по допомогу?

Відповідно до чинного законодавства, питаннями запобігання і протидії домашньому насильству в Україні займаються уповноважені особи та відомства, що діють згідно з визначеними процедурами.

ПОЛІЦІЯ

У разі, якщо ви прямо зараз чуєте крики і звуки боротьби — вам слід **зателефонувати в поліцію на загальний номер 102** та описати ситуацію.

У багатьох містах у поліції діє особлива мобільна група з реагування на випадки

домашнього насильства. Поліцейські швидко приїдуть, проведуть оцінку ситуації на місці, та зупинять правопорушення.

ТЕРМІНОВИЙ ЗАБОРОННИЙ ПРИПИС

Якщо дійсно має місце домашнє насильство та існують ризики для постраждалої сторони, то співробітники поліції можуть на місці виписати кривдникові **терміновий заборонний припис**.

Відповідно до цього документу кривдник зобов'язаний покинути квартиру або місце спільного проживання на термін до 10 днів і ніяким чином не контактувати з постраждалою стороною. Він має піти, навіть якщо це житло є його власністю. У разі порушення термінового заборонного припису кривдник може бути притягнутий до адміністративного покарання, а за багаторазові порушення — до кримінального.

ОБМЕЖУВАЛЬНИЙ ПРИПИС

Припис на триваліший термін (до 6 місяців, з можливістю продовження ще на 6) — **обмежувальний припис** — може видавати тільки суд. Для його винесення необхідна заява до місцевого суду. Подібні заяви розглядаються у термін не довше 3 діб з моменту подачі.

БЕЗПЕЧНИЙ ПРИТУЛОК

Якщо ризики вчинення повторного насильства занадто високі, поліцейські можуть запропонувати жінці з дітьми **тимчасово переїхати до притулку** (якщо такий сервіс наявний у громаді). Місце розташування притулку ніколи не розголошується.

У притулку постраждала може перебувати до трьох місяців, отримуючи допомогу психологів і соціальних працівників. Цього часу жінці має вистачити, щоб спланувати подальші дії та зупинити токсичні стосунки.

МОБІЛЬНА БРИГАДА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

У багатьох громадах діють мобільні бригади соціально-психологічної допомоги. Фахівці мобільної бригади виїжджають на запитом постраждалих осіб або за повідомленням від уповноважених структур, зокрема, поліції. **До складу такої бригади зазвичай входять соціальні працівники, психологи, правники.** На місці члени бригади надають психологічну допомогу постраждалим та консультують їх. Також вони повідомляють, як отримати подальшу допомогу (правову, медичну, психологічну), соціальний захист, перенаправляють до відповідних служб. У разі небезпеки для постраждалої особи, мобільна бригада може доставити її до захищеного притулку.

ЦЕНТР СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ

У разі, якщо ситуація не є екстреною, доцільно звернутися до центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. У центрі ви можете **проконсультуватися з соціальним працівником**, розповісти про проблеми сім'ї, в якій ви підозрюєте домашнє насильство, отримати консультацію юриста.

Якщо ви повідомите про сім'ю, в якій вбачаєте домашнє насильство, соціальний працівник здійснить виїзд на місце проживання до цієї родини, щоб прояснити ситуацію, виявити ризики і

потреби сім'ї, за необхідності перенаправить до більш вузьких фахівців або профільних організацій та служб.

ДЕННИЙ ЦЕНТР ДЛЯ ОСІБ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД НАСИЛЬСТВА

Денні центри є профільними установами, які надають постраждалим від насильства психологічну, юридичну, соціальну та інші форми допомоги. Конкретний перелік таких сервісів може відрізнятись в залежності від громади. Денний центр працює як довідковий та інформаційний пункт, а також пропонує комплексну підтримку в одному місці.

В центрах регулярно збираються **групи взаємодопомоги постраждалих**, там проводяться просвітницькі семінари, тренінги та інші профілактичні заходи.

ЦЕНТР З НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Особи, які постраждали від домашнього насильства, можуть безкоштовно отримати консультацію юриста та правову допомогу. Згідно із законодавством, такі послуги

надають **центри з надання безоплатної правової допомоги**. Вони діють у всіх регіонах України.

Ви можете спрямувати постраждалу особу в такий центр, особливо коли людина потребує роз'яснень з правових питань (питання власності, розірвання шлюбу, спадщини та інших), представництва інтересів у судах та інших державних органах, складення позовів, документів процесуального характеру тощо.

Де можна дізнатися більше?

Більше інформації про те, як надати та отримати допомогу, читайте на сайті

rozirvykolo.org

Також у Facebook на сторінці

Розірви коло

Та на Facebook-сторінці громадської організації «Рада жінок Донеччини»

rada.zhinok.donechchyny

На завершення

Ми сподіваємося, що інформація, зібрана в цьому путівнику, допомогла вам краще зрозуміти, що таке домашнє насильство і як з ним боротися. А отже — тепер ви зможете правильно діяти, коли треба допомогти постраждалим людям.

Корисні нотатки

для самостійного заповнення

Знайдіть у пошуковій системі Google наявну інформацію та за потреби направте відповідні запити до місцевих органів влади, щоб з'ясувати

коло відповідальних осіб та структур у вашій громаді, до яких можна звернутися у випадку виявлення домашнього насильства.

Поліція

102

Урядова гаряча лінія, що забезпечує перенаправлення

1547 (цілодобово, безкоштовно)

Гаряча лінія з протидії домашньому та гендерно зумовленому насильству ЛаСтрада

116-123; 0 800 500 335

(цілодобово, безкоштовно)

Координатор заходів у сфері запобігання і протидії насильству у вашій громаді

Притулок для осіб, які постраждали від насильства

Денний центр для осіб, які постраждали від насильства

Мобільна бригада соціально-психологічної допомоги

Найближчий Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді або соціальний працівник у вашій громаді

Центр безоплатної правової допомоги

Заклад охорони здоров'я, де постраждала особа може отримати медичну допомогу

Служба у справах дітей

Ця публікація надрукована за фінансової підтримки Посольства Великої Британії в Україні в рамках програми «Комплексний підхід до вирішення проблеми насильства щодо жінок та дівчат в Україні», яка здійснюється UNFPA, Фондом ООН у галузі народонаселення.

Погляди авторів, викладені в даній публікації, можуть не співпадати з офіційною позицією уряду Великої Британії або UNFPA, Фонду ООН у галузі народонаселення.

Цю публікацію створено командою громадської організації «Рада жінок Донеччини».

© Рада жінок Донеччини, 2020 рік

Фонд ООН у галузі народонаселення

Представництво в Україні
вул. Шовковична, 42-44, 01021,
Київ, Україна
тел.: +38 044 281 32 31
e-mail: ukraine.office@unfpa.org

Рада жінок Донеччини

вул. Митрополитська, 5, 2, 87500,
Маріуполь, Україна
тел.: +380 68 485 05 69
e-mail: wldmariupol@gmail.com
facebook: [rada.zhinok.donechchyny](https://www.facebook.com/rada.zhinok.donechchyny)